

Промисловість України і Польщі: порівняльна оцінка конкурентних переваг

Проведено порівняльну статистичну оцінку конкурентних переваг промисловості України і Польщі та їх прикордонних регіонів (Львівської області і Підкарпатського воєводства) упродовж 2011-2015 рр. Розраховано загальний і часткові (за окремими сегментами виробничо-господарської діяльності промисловості) інтегральні індекси конкурентоспроможності промислових секторів економіки України і Польщі на загальнодержавному та регіональному рівнях. За результатами аналізу виявлено сильні та слабкі сторони вітчизняної промисловості, вказано причини останніх і запропоновано способи їх усунення, зокрема в напрямі підвищення ефективності капіталовкладень і рівня впровадження інновацій у виробництво.

Ключові слова: промисловість, конкурентні переваги, активність, ефективність, інтегральні індекси.

Проблеми функціонування промисловості в Україні негативно впливають на рівень її конкурентоспроможності. Як наслідок, промислова продукція багатьох вітчизняних товаровиробників на сьогодні є неконкурентною на зовнішніх ринках, а із запровадженням зони вільної торгівлі з країнами-членами ЄС може втратити і значну частку внутрішнього ринку через низькі якісні та цінові параметри. Звідси очевидно є актуальність оцінювання конкурентоспроможності промислового сектору економіки України та її регіонів, зокрема прикордонних, з метою визначення перспектив їх участі у конкурентній боротьбі за світові ринки продукції.

Найвагоміший внесок у розвиток базової теорії та концепцій конкурентоспроможності, зокрема промисловості, в умовах глобалізації внесли науково-дослідні групи М. Портера (США) [1; 2] і Дж. Данінга (Велика Британія) [3; 4]. Теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності окремих секторів національної економіки, зокрема промисловості, в умовах глобалізації, інтернаціоналізації та міжнародної конкуренції досліджувались багатьма вітчизняними науковцями, серед яких В. М. Геєць, А. І. Даниленко, Т. О. Осташко, Л. В. Шинкарук та інші [5-7].

Запровадження зони вільної торгівлі між Україною і країнами-членами ЄС актуалізує проведення транскордонних порівняльних оцінок задля виявлення конкурентних переваг промислового сектору національної економіки. Коректною така оцінка є для промисловості України і Республіки Польща як сусідніх країн, подібних за багатьма соціально-економічними характеристиками.

Метою статті є порівняння конкурентних переваг промисловості України і Польщі на загальнодержавному і регіональному рівнях за системою показників, які характеризують рівень ефективності та активності суб'єктів промислової діяльності.

Національний рівень

Україна переважає Польщу за площею майже удвічі (на 291 тис. км² або на 93%), а за кількістю населення – на 4,32 млн осіб, або на 11,3% (станом на 1 січня 2016 р.). У Польщі активно функціонує 14 спеціальних економічних зон і 60 промислово-індустріальних парків. Натомість в Україні формально існують 11 спеціальних економічних зон і 12 промислово-індустріальних парків, з яких лише 4 реально функціонують. У структурі промисловості Польщі найвищі позиції (за обсягом виробництва) займає легка і харчова промисловість (як і в прикордонних з ЄС регіонах України), а у структурі промисловості України – чорна металургія і машинобудування.

Конкурентоспроможність промислового сектору економіки детермінується (визначається) територіальними особливостями і відображає відмінності в процесі

розвитку певних видів виробництв (як за ступенем наповнення ринку товарами, так і за ефективністю виробничої діяльності). Рівень конкурентоспроможності (або конкурентна позиція) суб'єктів промислової діяльності визначається рівнем їх конкурентних переваг. Конкурентними перевагами промисловості є *ефективність* (виробничо-господарська і ресурсна) та *активність* (економічна, виробнича, технологічна, інноваційна, інвестиційна і експортна) функціонування суб'єктів промислової діяльності¹.

Шляхом інтегрування (методом середньої арифметичної) первинних показників, що відображають рівень ефективності та активності суб'єктів промислової діяльності, розраховуються так звані часткові інтегральні індекси (у розрізі конкурентних переваг). На основі значень часткових інтегральних індексів визначено загальний інтегральний індекс конкурентоспроможності промисловості України і Польщі (рис. 1).

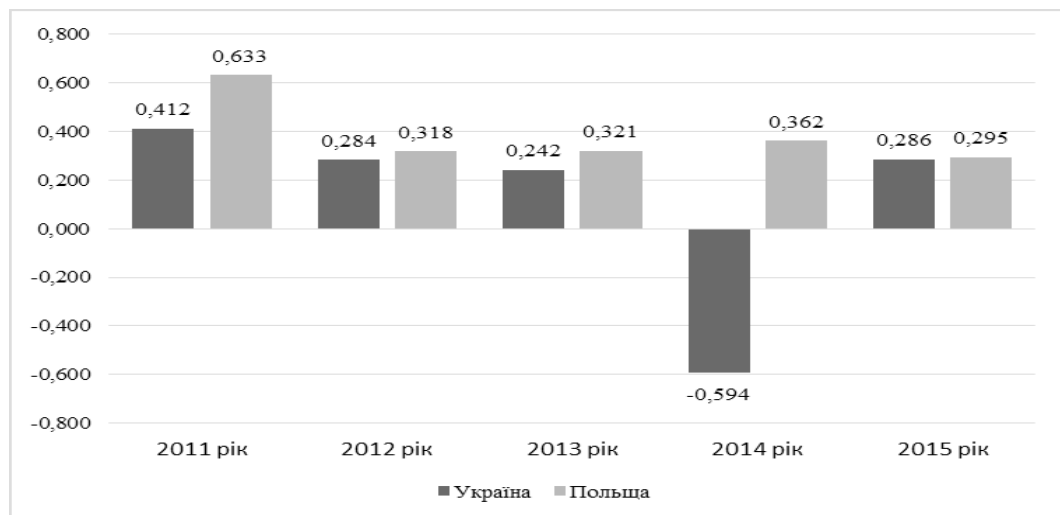

Рис. 1. Інтегральний індекс конкурентоспроможності промисловості України і Польщі
Розраховано авторами за даними [8; 9].

Результати аналізу інтегрального індексу конкурентоспроможності промислових секторів економіки України і Польщі за 2011-2015 рр. виявили, що загальний рівень конкурентоспроможності промисловості Польщі в усі роки аналізованого періоду був вищим, аніж промисловості України. Найбільшим цей розрив став у 2014 р. (0,956 пункту), однак у 2015 р. скоротився до мінімуму (0,009 пункту). Останнє свідчить про відчутну активізацію промислової діяльності в Україні.

Результати аналізу часткових інтегральних індексів конкурентоспроможності промислових секторів економіки України і Польщі виявили переважання значень більшості показників останньої, що є ознакою вищих конкурентних позицій промисловості цієї сусідньої країни (табл. 1).

Найвагоміші конкурентні переваги промисловості Польщі виявлено за *виробничо-господарською ефективністю* – упродовж аналізованого періоду з посиленням негативних тенденцій з 2012 р., коли різниця між показниками інтегральних індексів на користь Польщі склала 0,037 пункти (або 2,76 разу), а у 2015 р. досягла 0,112 пункти (8,35 разу). Це зумовлено вищими значеннями у Польщі показників як рентабельності обігу і рентабельності активів (в Україні від'ємні значення з 2014 р.), так і рентабельності операційної діяльності (на 5% у 2015 р.).

¹ Згідно з авторською методикою інтегральної оцінки конкурентоспроможності промислового сектора економіки.

Таблиця 1

Показники стану і результатів діяльності промисловості України (У) і Польщі (П)

(у долях одиниці)

Показник	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.	
	У	П	У	П	У	П	У	П	У	П
<i>Виробничо-господарська ефективність</i>										
Рентабельність обігу	0,045	0,066	0,016	0,054	0,01	0,055	-0,116	0,052	-0,103	0,053
Рентабельність операційної діяльності	0,047	0,069	0,034	0,059	0,030	0,059	0,016	0,059	0,008	0,058
Рентабельність активів	0,042	0,06	0,012	0,052	0,07	0,052	-0,083	0,047	-0,082	0,054
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,045</i>	<i>0,071</i>	<i>0,021</i>	<i>0,058</i>	<i>0,037</i>	<i>0,058</i>	<i>-0,061</i>	<i>0,056</i>	<i>-0,059</i>	<i>0,053</i>
<i>Ресурсна ефективність</i>										
Фондовіддача	1,980	1,569	1,429	1,499	1,280	1,426	1,338	1,376	1,505	1,593
Продуктивність праці	0,389	0,375	0,423	0,397	0,417	0,400	0,493	0,395	0,495	0,398
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>1,185</i>	<i>0,972</i>	<i>0,926</i>	<i>0,948</i>	<i>0,849</i>	<i>0,913</i>	<i>0,916</i>	<i>0,886</i>	<i>1,000</i>	<i>0,996</i>
<i>Економічна активність</i>										
Темп приросту фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування	0,880	0,0223	-0,64	-0,154	-0,36	0,028	-13,50	-0,045	0,080	-0,148
Темп приросту активів	0,131	0,133	0,267	0,041	0,066	0,047	0,074	0,052	0,085	-0,079
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,505</i>	<i>0,077</i>	<i>-0,186</i>	<i>-0,056</i>	<i>-0,147</i>	<i>0,037</i>	<i>-6,713</i>	<i>0,003</i>	<i>0,082</i>	<i>-0,113</i>
<i>Виробнича активність</i>										
Темп приросту обсягу реалізованої промислової продукції	0,251	0,158	0,048	0,04	-0,033	0,009	0,08	0,015	0,219	0,026
Частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (робіт, послуг)	0,327	0,341	0,325	0,344	0,326	0,43	0,342	0,339	0,350	0,338
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,289</i>	<i>0,250</i>	<i>0,187</i>	<i>0,192</i>	<i>0,147</i>	<i>0,220</i>	<i>0,211</i>	<i>0,177</i>	<i>0,285</i>	<i>0,182</i>
<i>Технологічна активність</i>										
Темп приросту необігових активів	0,130	0,118	0,452	0,089	0,079	0,060	0,034	0,052	0,084	-0,114
Частка необігових активів у активах	0,476	0,619	0,545	0,611	0,552	0,639	0,531	0,647	0,530	0,635
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,303</i>	<i>0,369</i>	<i>0,499</i>	<i>0,350</i>	<i>0,316</i>	<i>0,350</i>	<i>0,283</i>	<i>0,350</i>	<i>0,307</i>	<i>0,261</i>
<i>Інноваційна активність</i>										
Частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств	0,128	0,165	0,136	0,15	0,136	0,161	0,121	0,158	0,152	0,161
Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції	0,038	0,064	0,033	0,063	0,033	0,063	0,025	0,062	0,027	0,062
Частка витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій	0,182	0,414	0,125	0,475	0,098	0,415	0,089	0,413	0,158	0,415
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,116</i>	<i>0,214</i>	<i>0,098</i>	<i>0,229</i>	<i>0,089</i>	<i>0,213</i>	<i>0,078</i>	<i>0,211</i>	<i>0,112</i>	<i>0,213</i>
<i>Інвестиційна активність</i>										
Темп приросту капітальних інвестицій промислових підприємств	0,421	0,075	0,164	0,076	0,065	0,073	-0,116	0,146	0,016	0,157
Темп приросту прямих іноземних інвестицій у промисловість	0,085	6,989	0,127	-0,241	0,049	-0,516	-0,180	1,000	-0,104	-0,472
Частка промисловості в загальному обсязі надходжень ПІІ	0,347	0,252	0,315	0,593	0,310	0,656	0,323	0,301	0,306	0,360
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,284</i>	<i>2,439</i>	<i>0,202</i>	<i>0,143</i>	<i>0,141</i>	<i>0,071</i>	<i>0,010</i>	<i>0,483</i>	<i>0,073</i>	<i>0,015</i>
<i>Експортна активність</i>										
Частка промислових товарів у загальному експорті товарів і послуг	0,753	0,834	0,712	0,829	0,683	0,845	0,675	0,861	0,613	0,881
Частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції	0,378	0,510	0,342	0,530	0,322	0,564	0,367	0,594	0,368	0,623
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,567</i>	<i>0,672</i>	<i>0,525</i>	<i>0,679</i>	<i>0,503</i>	<i>0,704</i>	<i>0,521</i>	<i>0,727</i>	<i>0,491</i>	<i>0,752</i>
<i>Загальний інтегральний індекс</i>	<i>0,412</i>	<i>0,633</i>	<i>0,284</i>	<i>0,318</i>	<i>0,242</i>	<i>0,321</i>	<i>-0,594</i>	<i>0,362</i>	<i>0,286</i>	<i>0,295</i>

Розраховано авторами за даними [8; 9].

За *інноваційною активністю* у 2015 р. Польща переважала Україну у 1,9 разу (2,2 разу у середньому за аналізований період). Найбільше (у 4,75 разу у 2014 р.) переважав показник частки витрат на інновації у загальному обсязі капітальних інвестицій, однак у 2015 р. цей розрив скоротився до 2,62 разу. Також значне переважання промисловості Польщі (у понад 2 рази) спостерігалось за показником частки реалізованої інноваційної продукції. Водночас частка підприємств, що впроваджували інновації, в Україні у 2015 р. зросла до 15,2% проти 12,1% у 2014 р. (у Польщі – 16,1% проти 15,8%).

За *рівнем експортної активності* польська промисловість переважає українську в 1,5 разу. Це зумовлено передусім більшою часткою експорту в обсязі реалізованої промислової продукції, яка у Польщі постійно зростає: 62,3% у 2015 р. проти 51% у 2011 р. (в Україні навпаки – 36,8% проти 37,8% відповідно). Аналогічна тенденція характерна і для показника частки промислових товарів у загальному експорті товарів і послуг. Так, зокрема, у Польщі цей показник у 2015 р. становив 88,1% проти 83,4% у 2011 р., а в Україні – 61,3% проти 75,3% відповідно.

Упродовж 2012-2014 рр. вищий рівень *економічної активності* був характерний для промисловості Польщі як наслідок відносно меншого зниження фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, аніж в Україні. Однак, у 2015 р. ситуація змінилася на протилежну – в Україні, на відміну від Польщі, промисловість досягла позитивного приросту цього показника. Також темпи приросту активів вітчизняної промисловості з 2012 р. були вищими, аніж у Польщі, де вони у 2015 р. стали від'ємними.

За *рівнем технологічної активності* українська промисловість переважала польську у 2012 і 2015 рр. Це зумовлено загалом вищими темпами приросту необігових активів, які мають тенденцію до зростання, а у Польщі навпаки, – у 2015 р. були від'ємними. Натомість частка необігових активів у загальних активах промисловості в Україні є меншою у середньому на 10%, аніж у Польщі.

Інвестиційна активність промисловості України з 2012 р. була вищою (за винятком 2014 р.), аніж у Польщі. Це пов'язано зі зниженням темпів приросту прямих іноземних інвестицій у польську промисловість після значного їх зростання (майже у сім разів) у 2011 р. З 2014 р. темпи приросту капітальних інвестицій промислових підприємств Польщі зросли у понад 2 рази, але натомість частка польської промисловості в загальному обсязі надходжень прямих іноземних інвестицій за цей період скоротилася майже удвічі (до 36% у 2015 р. проти 65,6% у 2013 р.). В Україні цей показник стабільно перебуває на рівні 30%.

Українська промисловість незначно переважає польську (у 1,004 разу у 2015 р.) за *ресурсною ефективністю* унаслідок досягнення вищого рівня продуктивності праці (у 1,12 разу у середньому за аналізований період). Останній тенденційно переважає аналогічний показник у Польщі (у 1,24 разу впродовж 2014-2015 рр.). Натомість значення показника фондівіддачі в Україні з 2012 р. (після падіння на 38,6%) є дещо нижчим, аніж у Польщі, зокрема у 2015 р. у 1,06 разу.

Порівняно вищий рівень *виробничої активності* в Україні (за винятком 2013 р.) зумовлений вищими темпами приросту обсягу реалізованої промислової продукції, зокрема на 19,3 відсоткові пункти у 2015 р. Однак така активність є лише наслідком поступового відновлення української промисловості після глибокої рецесії. Водночас значення показників частки промислової продукції в загальному обсязі реалізацій продукції (робіт, послуг) в Польщі і Україні майже збігаються (33-35%), що свідчить про однаковий рівень індустріалізації цих країн.

У підсумку можна стверджувати, що низька інноваційна активність, поряд з неефективним використанням капіталовкладень і високою витратністю господарської діяльності, негативно впливає на рівень конкурентоспроможності промисловості в Україні. Як наслідок, продукція багатьох вітчизняних товаровиробників на сьогодні є неконкурентною на зовнішніх ринках, а із запровадженням зони вільної торгівлі з країнами-членами ЄС може втратити і значну частку внутрішнього ринку через низькі якісні та цінові параметри. Звідси очевидно є актуальність оцінювання конкурентоспроможності промислового сектору економіки прикордонних регіонів для визначення перспектив їх участі у конкурентній боротьбі за європейський ринок продукції.

Регіональний рівень

Підкарпатське воєводство і Львівська область є прикордонними регіонами, подібними за багатьма соціально-економічними показниками. Водночас область переважає воєводство як за площею – на 4 тис. км², або на 22,3%, так і за чисельністю населення – на 406,5 тис. осіб, або на 19,1% (станом на 1 січня 2016 р.).

У Підкарпатському воєводстві активно функціонує спеціальна економічна зона «Євро-Мелец» і два промислово-індустріальні парки. Натомість у Львівській області формально існують дві спеціальні економічні зони та ведеться робота зі створення чотирьох промислово-індустріальних парків.

Промисловість воєводства – диверсифікована і поділяється на такі кластери: «Авіаційна долина», «Інформаційно-технологічний», «Гірничодобувний», «Переробка пластмас», «Зварювальні технології», «Харчові продукти». У Львівській області створено три промислові кластери: «Вантажопідіймальна техніка», «Деревообробка та меблеве виробництво», «Виробництво альтернативної енергії».

Промислові сектори Підкарпатського воєводства і Львівської області мають подібні характеристики, зокрема:

- добре розвинена добувна промисловість – у воєводстві налагоджено виробництво природного газу та сирої нафти (45% від видобутку Польщі), а в області, окрім нафти і газу, здійснюється видобуток кам'яного вугілля та є перспектива видобутку сланцевого газу;
- серед видів переробної промисловості найбільше розвинене виробництво харчових продуктів та обробка деревини;
- висока залежність від давальницької сировини (машинобудування і легка промисловість).

Розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності промисловості Львівської області і Підкарпатського воєводства (рис. 2) виявив тенденцію до зростання з 2012 р. загального рівня конкурентоспроможності промислового сектору економіки області (за винятком 2014 р.), який у 2015 р. перевищив аналогічний показник воєводства на 0,092 пункту, або у 1,32 разу.

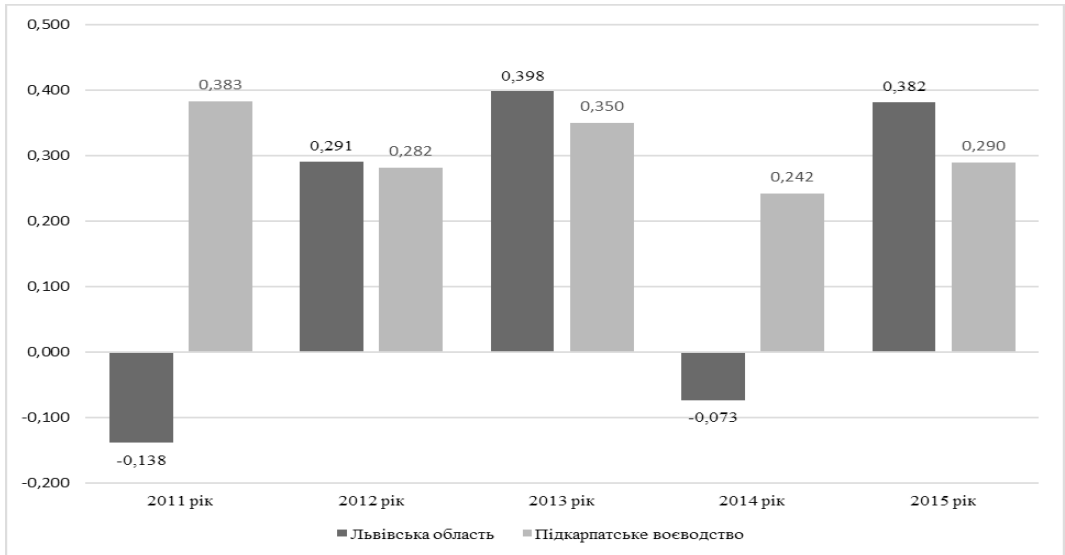

Рис. 2. Інтегральний індекс конкурентоспроможності промисловості Львівської області і Підкарпатського воєводства

Розраховано авторами за даними [10; 11].

Однак хоча загальний рівень конкурентоспроможності промисловості Львівської області є вищим, аніж Підкарпатського воєводства, результати аналізу часткових інтегральних індексів виявили переважання значень більшості визначальних показників останнього (табл. 2).

Таблиця 2

Показники стану і результатів діяльності промисловості
Львівської області (О) і Підкарпатського воєводства (В)

(у долях одиниці)

Показник	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.	
	О	В	О	В	О	В	О	В	О	В
<i>Виробничо-господарська ефективність</i>										
Рентабельність обігу	0,024	0,053	0,009	0,045	0,026	0,070	-0,089	0,052	-0,050	0,065
Рентабельність операційної діяльності	0,032	0,056	0,017	0,048	0,038	0,075	0,015	0,055	0,010	0,069
Рентабельність активів	0,020	0,052	0,007	0,042	0,018	0,069	-0,073	0,053	-0,050	0,051
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,025</i>	<i>0,054</i>	<i>0,011</i>	<i>0,045</i>	<i>0,027</i>	<i>0,071</i>	<i>-0,049</i>	<i>0,053</i>	<i>-0,030</i>	<i>0,062</i>
<i>Ресурсна ефективність</i>										
Фондовіддача	1,890	1,210	1,566	1,131	1,302	1,140	1,389	1,365	2,224	1,754
Продуктивність праці	0,247	0,169	0,271	0,188	0,219	0,194	0,257	0,189	0,474	0,197
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>1,069</i>	<i>0,690</i>	<i>0,918</i>	<i>0,660</i>	<i>0,761</i>	<i>0,667</i>	<i>0,823</i>	<i>0,777</i>	<i>1,349</i>	<i>0,976</i>
<i>Економічна активність</i>										
Темп приросту фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування	-7,140	0,357	-0,597	-0,117	1,914	0,639	-4,891	-0,260	0,000	-0,156
Темп приросту активів	0,0747	0,320	0,152	0,110	0,141	0,037	-0,032	-0,096	0,178	-0,054
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>-3,533</i>	<i>0,339</i>	<i>-0,222</i>	<i>-0,004</i>	<i>1,028</i>	<i>0,338</i>	<i>-2,462</i>	<i>-0,178</i>	<i>0,089</i>	<i>-0,105</i>
<i>Виробнича активність</i>										
Темп приросту обсягу реалізованої промислової продукції	0,263	0,124	0,077	0,069	-0,007	0,045	0,143	-0,011	0,780	0,017
Частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (робіт, послуг)	0,265	0,283	0,264	0,296	0,264	0,297	0,264	0,295	0,393	0,298
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,264</i>	<i>0,204</i>	<i>0,171</i>	<i>0,183</i>	<i>0,129</i>	<i>0,171</i>	<i>0,204</i>	<i>0,142</i>	<i>0,587</i>	<i>0,158</i>
<i>Технологічна активність</i>										
Темп приросту необігових активів	0,092	0,241	0,300	0,144	0,193	0,037	0,072	-0,173	0,112	-0,058
Частка необігових активів у активах	0,455	0,670	0,513	0,640	0,537	0,660	0,594	0,660	0,454	0,650
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,274</i>	<i>0,456</i>	<i>0,407</i>	<i>0,392</i>	<i>0,365</i>	<i>0,349</i>	<i>0,333</i>	<i>0,244</i>	<i>0,283</i>	<i>0,296</i>
<i>Інноваційна активність</i>										
Частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств	0,098	0,076	0,11	0,069	0,120	0,063	0,126	0,068	0,184	0,075
Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції	0,015	0,054	0,021	0,057	0,030	0,651	0,021	0,073	0,017	0,075
Частка витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій	0,068	0,505	0,106	0,479	0,074	0,445	0,08	0,643	0,076	0,621
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,060</i>	<i>0,212</i>	<i>0,079</i>	<i>0,202</i>	<i>0,075</i>	<i>0,386</i>	<i>0,076</i>	<i>0,261</i>	<i>0,092</i>	<i>0,257</i>
<i>Інвестиційна активність</i>										
Темп приросту капітальних інвестицій промислових підприємств	0,207	0,191	0,110	0,055	0,319	0,089	-0,213	0,066	0,327	0,068
Темп приросту прямих іноземних інвестицій у промисловість	0,018	1,121	0,718	0,014	0,138	0,084	-0,283	-0,224	-0,119	-0,128
Частка промисловості в загальному обсязі надходжень ПІІ	0,273	0,466	0,390	0,663	0,425	0,712	0,378	0,514	0,367	0,541
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,166</i>	<i>0,586</i>	<i>0,406</i>	<i>0,244</i>	<i>0,294</i>	<i>0,295</i>	<i>-0,039</i>	<i>0,119</i>	<i>0,192</i>	<i>0,160</i>
<i>Зовнішньоекономічна активність</i>										
Частка промислових товарів у загальному експорті товарів та послуг	0,857	0,874	0,824	0,874	0,713	0,813	0,702	0,795	0,665	0,793
Частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції	0,287	0,182	0,295	0,201	0,285	0,228	0,362	0,240	0,325	0,245
<i>Інтегральний індекс</i>	<i>0,572</i>	<i>0,528</i>	<i>0,560</i>	<i>0,538</i>	<i>0,508</i>	<i>0,521</i>	<i>0,532</i>	<i>0,518</i>	<i>0,495</i>	<i>0,519</i>
<i>Загальний інтегральний індекс</i>	<i>-0,138</i>	<i>0,383</i>	<i>0,291</i>	<i>0,282</i>	<i>0,398</i>	<i>0,350</i>	<i>-0,073</i>	<i>0,242</i>	<i>0,382</i>	<i>0,290</i>

Розраховано авторами за даними [10; 11].

Так, польська промисловість на мезорівні повністю переважає українську за рівнем *виробничо-господарської ефективності* (як і на макрорівні). Зокрема, показники рентабельності обігу, операційної діяльності і активів у Підкарпатському воєводстві упродовж 2011-2015 рр. переважали аналогічні показники у Львівській області, а з 2013 р. ця перевага ще більше посилилася і досягла у 2015 р., відповідно, 7, 6,8 і 5,6 відсоткових пунктів.

Інноваційна активність промисловості Підкарпатського воєводства у середньому була вища у 3,45 разу, однак у 2015 р. цей розрив скоротився до 2,8 разу унаслідок збільшення у Львівській області частки підприємств, що впроваджували інновації, майже удвічі: із 9,8% у 2011 році до 18,4% у 2015-му (у воєводстві цей показник становив, відповідно, 7,6% і 7,5%, а упродовж 2012-2014 рр. – менше 7%).

Водночас показники частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, а надто – частки витрат на інновації у загальному обсязі капітальних інвестицій у воєводстві суттєво вищі (відповідно, у 4,4 і 8,2 разу у 2015 р.), аніж в області.

Експортна активність промисловості у Львівській області і Підкарпатському воєводстві перебуває приблизно на однаковому рівні з перемінним переважанням сторін у межах 3-5%. Так, перевага воєводства у 2015 р. стала наслідком прискорення тенденційного зниження в області частки промислових товарів у загальному експорті товарів і послуг до 66,5% проти 85,7% у 2011 р. (у воєводстві, відповідно, 79,3% проти 87,4%). Водночас частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції в області упродовж усього аналізованого періоду була вищою у середньому на 9,16%. Тут варто зазначити, що за цим показником Львівська область перебуває майже на рівні України (32,5% проти 36,8% у 2015 р.), а Підкарпатське воєводство – у понад 2,5 разу нижче, аніж Польща загалом (24,5% проти 62,3%).

Індекс *інвестиційної активності* промисловості у Підкарпатському воєводстві після відчутного зростання (на 0,121 пункту у 2011 р.) з 2012 р. тенденційно знижувався, що зумовлено скороченням темпів приросту надходжень прямих іноземних інвестицій до від'ємних значень у 2014-2015 рр. (як і у Львівській області). У підсумку у 2015 р. значення цього індексу у воєводстві стало нижчим від аналогічного показника в області на 0,032 пункту і становило 0,160 проти 0,586 у 2011 р. Водночас за показником частки промисловості в загальному обсязі надходжень прямих іноземних інвестицій воєводство переважало область в усі роки аналізованого періоду у середньому у 1,58 разу. Натомість темпи приросту капітальних інвестицій промислових підприємств в області були вищими (за винятком 2014 р.): від 1,084 разу у 2011 р. до 4,8 разу – у 2015 р.

За *технологічною активністю* промисловість Львівської області переважала промисловість Підкарпатського воєводства упродовж 2012-2014 рр. у середньому у 1,12 разу. У 2015 р. інтегральний індекс технологічної активності в області знизився на 0,05 пункти і став незначно меншим (на 0,013 пункту) за індекс воєводства, який, своєю чергою, зріс на 0,052 пункту. Це зумовлено зменшенням частки необігових активів у загальних активах промисловості області на 14% (до рівня 2011 р.), яка упродовж аналізованого періоду була стабільно нижчою (у середньому на 14,6%), аніж у воєводстві. Однак темпи приросту необігових активів у промисловості області з 2012 р. були вищими (у воєводстві з 2014 р. – від'ємні).

Економічна активність промисловості як у Львівській області, так і в Підкарпатському воєводстві в аналізованому періоді (за винятком 2013 р.) була порівняно невисокою, що зумовлено передусім зниженням фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування в цих регіонах до від'ємних значень, а у воєводстві – ще й тенденційним зменшенням темпів приросту активів (з 2014 р. – до від'ємних). Натомість в області у 2015 р. темп приросту активів склав 17,8 відсоткових пунктів, що (разом з припиненням зниження фінансового результату) спричинило зростання індексу економічної активності на 2,55 пункти.

Рівень *виробничої активності* у Львівській області був вищим (за винятком 2012-2013 рр.), аніж у Підкарпатському воєводстві, а у 2015 р. ця перевага досягла 3,72 разу проти 1,44 разу у 2014 р. Це зумовлено зростанням в області темпів приросту обсягів реалізованої промислової продукції (на 63,7 відсоткових пунктів) після різкого їх зниження у 2013 р. до від'ємних значень, а також збільшенням на 12,9% частки промислової продукції в обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг), що на 9,5% перевищило значення аналогічного показника у воєводстві. За умови збереження позитивної динаміки названих показників рівень індустріалізації економіки області може зрости.

Львівська область повністю переважає Підкарпатське воєводство за *ресурсною ефективністю* – у 1,38 разу у 2015 р. і у 1,31 разу у середньому за аналізований період. Однак варто зауважити, що суттєве зростання в області рівня продуктивності праці у 2015 р. (у 1,84 разу) і переважання значень аналогічного показника у воєводстві (у 2,4 і 1,57 разу відповідно) є наслідком не лише нарощення темпів приросту реалізованої промислової продукції, але й зменшення середньої кількості працівників у промисловості на 3,6% (в Україні – на 11,2%). Водночас переважання фондівіддачі у промисловості області є стабільним – 1,27 разу.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що у 2015 р. (після різкого падіння у 2014 р.) розрив між рівнями конкурентоспроможності промисловості Підкарпатського воєводства і Львівської області суттєво збільшився на користь останньої і склав 0,092 пункту (у 2013 р. цей розрив становив 0,048 пункту). Найбільше в області зросли значення показників ресурсної ефективності – продуктивності праці (1,84 разу) і фондівіддачі (1,6 разу) та виробничої активності – темпу приросту реалізованої промислової продукції (5,45 разу) і частки промислової продукції в обсязі реалізованої продукції (1,49 разу).

Підстави для оптимістичних прогнозів щодо подальших перспектив розвитку промислового сектору економіки Львівської області, а відтак підвищення рівня його конкурентоспроможності дає збільшення темпів приросту активів (зокрема, необігових) і капітальних інвестицій промислових підприємств, а також частки підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств.

Натомість абсолютно незадовільним у Львівській області (як і в Україні загалом) є рівень прибутковості та інноваційної активності промислових підприємств. Так, частка витрат на інновації у загальному обсязі капітальних інвестицій у 2015 р. в області була у понад 8 разів нижчою, аніж у воєводстві (7,6% проти 62,1% відповідно). На макрорівні різниця між значеннями цього показника була втричі меншою – 2,63 разу на користь Польщі (15,8% проти 41,5% відповідно).

Для вирішення цих проблем необхідно, з одного боку, покращити макроекономічні умови функціонування суб'єктів промислової діяльності в Україні у напрямі сприяння розширенню внутрішнього попиту на вітчизняну промислову продукцію і збільшенню її пропозиції, а також удосконалення системи управління якістю промислової продукції та прискорення міжнародної сертифікації підприємств, а з іншого, – підвищити *ефективність капіталовкладень і рівень упровадження інновацій у виробництво*.

Своєю чергою, розширення можливостей для впровадження інновацій у промисловість вимагає:

- розвитку інноваційної інфраструктури в регіоні шляхом створення інноваційних кластерів або технопарків (за прикладом Польщі²), зокрема на базі інститутів НАН України;

² Прикладом є успішна діяльність Краківського технопарку (КТП), заснованого в 1997 р. та інноваційного бізнес-інкубатора, який діє в його межах. Засновниками КТП були: Ягеллонський університет, Гірничо-видобувна академія, Краківська політехніка, Місто Краків, Малопольське воєводство, Копальня ім. Т. Сендзіміра, Державне казначейство. Тобто КТП – це спільний проект міста, регіону, держави та провідних краківських університетів. КТП розробив стратегію інноваційного розвитку Кракова, створив 3 900 робочих місць, залучив понад 500 млн злотих інвестиційних ресурсів і очікує ще 400 млн, має 10 фірм і видав дозвіл на створення ще 22-х.

- проведення моніторингу, з одного боку, потреб підприємств в інноваціях, а з іншого, – наявних у наукових і конструкторських установах розробок, призначених для продажу, і створення на цій основі інформаційного каталогу інновацій за принципом «попит-пропозиція»;
- формування ефективного організаційного та фінансового механізму підтримки та розвитку інноваційної діяльності шляхом надання фінансово-кредитної допомоги суб'єктам господарювання, які реалізують інвестиційні проекти інноваційного спрямування, зокрема в енерго – і ресурсозбереженні;
- організації дієвої мережі «наука-виробництво» на основі створення центрів трансферту технологій для об'єднання потенціалу науки, виробництва і фінансового капіталу (із залученням малого та середнього бізнесу).

Для розширення доступу суб'єктів промислової діяльності до інвестиційних ресурсів, зокрема іноземних, необхідним є:

- формування системи моніторингу інвестиційних проектів, що реалізуються в межах державно-приватного партнерства, і постійного контролю, зокрема громадського, за їх реалізацією задля недопущення неефективного використання капіталовкладень;
- проведення щорічної рейтингової оцінки інвестиційної привабливості адміністративно-територіальних одиниць і провідних товаровиробників регіону з подальшим розміщенням її результатів на інвестиційному порталі області;
- створення умов для тіснішої співпраці області з європейськими організаціями та фондами, що займаються фінансовою підтримкою регіонального розвитку в межах програм міжнародної співпраці, зокрема коштів Євросоюзу через інструменти Добросусідства і Партнерства, програм прикордонного співробітництва, інших міжнародних програм і донорів (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк та ін.).

Список використаних джерел

1. Porter M. E. *Competitive Advantage* / M. E. Porter. – New York: Free Press, 1985.
2. Porter M. E. *Competition in Global Industries*. – Boston: Harvard Business School Press, 1986.
3. Dunning J. H. *Globalization of Firms and the Competitiveness of Nations* / Institute of Economic Research, Lund University. – 1990.
4. Dunning J. H. *Alliance Capitalism and Global Business*. – London: Routledge, 1997.
5. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості : наукова доповідь / наук. ред.: В. М. Гець, Т. О. Осташко ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2016. – 184 с.
6. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Л. В. Шинкарук, І. А. Бевз, І. В. Барановська та ін.] ; наук. ред.: Л. В. Шинкарук ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2015. – 304 с.
7. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: рекомендації на основі досвіду країн Східної Європи : наукова доповідь / наук. ред.: В. М. Гець, А. І. Даниленко, Т. О. Осташко ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2015. – 104 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>
9. Офіційний сайт Центрального статистичного управління Польщі. – 2016. – Режим доступу: <http://stat.gov.pl/>
10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. – 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>
11. Офіційний сайт Статистики Підкарпатського воєводства. – 2016. – Режим доступу: <http://rzeszow.stat.gov.pl/>

References

1. Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage*. New York: Free Press.
2. Porter, M. E. (1986). *Competition in Global Industries*. Boston: Harvard Business School Press.
3. Dunning, J. H. (1990). *Globalization of Firms and the Competitiveness of Nations*. Lund: Lund University, Institute of Economic Research.
4. Dunning, J. H. (1997). *Alliance Capitalism and Global Business*. London: Routledge.

5. Heyets, V. M., & Ostashko, T. O. (Eds.) (2016). Implementatsiya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta ES: ekonomichni vyklyky ta novi mozhlivosti [The implementation of the Agreement about Association between Ukraine and the EU: Economic challenges and opportunities] (Scientific report). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Shynkaruk, L. V. (Ed.), Bezv, I. A., Baranovska, I. V., & et al. (2015). Strukturni transformatsiyi v ekonomitsi Ukrainy: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyy rozvytok [The structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development] (Scientific report). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Heyets, V. M., Danylenko, A. I., & Ostashko, T. O. (Eds.) (2015). Implementatsiya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta ES: rekomendatsiyi na osnovi dosvidu krayin Skhidnoyi Yevropy [The implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU recommendations based on the experience of Eastern Europe] (Scientific report). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
8. State Statistics Service of Ukraine: Official site (2016). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Central Statistical Office of Poland: Official site (2016). Retrieved from <http://stat.gov.pl> [in Polish].
10. Main Department of Statistics in Lviv Region: Official site (2016). Retrieved from <http://www.lv.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Statistical Office in Podkarpackie Voivodeship: Official site (2016). Retrieved from <http://rzyszow.stat.gov.pl> [in Polish].

Ishchuk S. O., Sozansky L. Y. Industry of Ukraine and Poland: comparative assessment of competitive advantages.

The implementation of a free trade area between Ukraine and the EU member states actualizes cross-border comparative assessments for identifying the competitive advantages of the industrial sector of national economy. Such assessment is correct for the industry of Ukraine and Poland as neighbors, similar in many socio-economic characteristics. The goal of the article is to compare the competitive advantages of industry of Ukraine and Poland at the national and regional levels according to the system of indicators characterizing the efficiency and activity of industrial enterprises. By integrating the set of primary indicators reflecting production, economic and resource efficiencies, as well as economic, industrial, technological, innovation, investment and export activity of industrial enterprises, the corresponding indices, which together determine the competitiveness of the industrial sector, were calculated. The analysis of general integral index revealed that the competitiveness of Polish industry in all the years of analyzed period (2011-2015) was higher than of that of Ukraine industry. This gap became the largest in 2014 (0.956 points), but in 2015 was reduced to a minimum (0.009 points). The latter reflects a significant intensification of industrial activity in Ukraine. This applies to border regions too. Thus, in 2015 (after a sharp drop in 2014) the gap between the levels of industrial competitiveness of Podkarpackie province and Lviv region increased significantly in favor of the latter and made up 0.092 points (in 2013 the gap was 0.048 points). The largest growth in Lviv region was showed by indices of resource efficiency – labor productivity (1.84 times), assets productivity (1.6 times) and manufacturing activity, i.e. the growth rate of industrial product sales (5.45 times) and the share of industrial products in the volume of sales (1.49 times). Instead, the profitability and innovation activity of industrial enterprises in Lviv region are completely unsatisfactory (and in Ukraine as a whole). As a result, many domestic producers are non-competitive on foreign markets today. To solve this problem, it is necessary on the one hand, to improve macroeconomic conditions for the operation of industrial enterprises in Ukraine towards promotion of domestic demand for domestic industrial products and of its supply increase, as well as towards improvement of quality management system for industrial production and acceleration of international certification of enterprises, and on the other – to increase the efficiency of investment and the level of implementation of the innovations into production.

Keywords: industry, competitive advantages, activity, efficiency, integral indices.

Ищук Світлана Олексіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу розвитку виробничой сфери регіону та інвестицій ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: iso.ird@ukr.net).

Ishchuk Svitlana Oleksiyivna – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Head of the Department of development of industrial sphere of the region and investment of the SI «Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine».

Созанський Любомир Йосипович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу розвитку виробничой сфери регіону та інвестицій ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: ls.ird@ukr.net).

Sozanskyu Lyubomyr Yosypovych – Ph.d (Econ.), Senior Researcher of the Department of development of industrial sphere of the region and investment of the SI «Institute of Regional Research n.a. M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine».

Надійшло 18.01.2017 р.